

A KERESZTNÉVADÁS HATÓERŐI CSERÉPFALUBAN 1576–1976

MIZSER LAJOS

Az egyház szerepe a névadásban. Ezt a tényezőt eddig inkább csak a római katolikus egyház kapcsán vizsgálták.¹ Finnországban Viljo Nissilä végzett hasonló jellegű munkát a görögkeleti névanyag vonatkozásában.² Cserépfalu bizonyíthatóan 1576-tól református vallású. Ez azt jelenti, hogy a lajstromokban³ szereplő emberek még katolikusnak születtek, vagy apjuk és anyjuk eredeti vallása ez volt. Mutatja ezt a bőséges névanyag. Ez azonban a reformáció elterjedésével csökken, pl. még a 16. században eltűnik a *Bazil*, *Bereck*, *Bertalan*, *Dénes*, *Kelemen*. A 17. században *Ambrus*, *Balázs*, *Barnabás*, *Bálint*, *Egyed*, *Lőrinc*, *Máté*, *Orbán*. Az igaz, hogy a 19. században visszatér a Bertalan, Bálint, Balázs.

A tridentí zsinat (1545–1563) határozatai ugyan nem vonatkoztak a református egyházra, mégis itt csak bibliai és martírológiumi nevekkkel találkozunk. A használatból kiveszett nevek helyett ritkán keresnek újat, inkább egy már megszokott névvel helyettesítik mind a férfi, mind a női neveket.

Azt várhatnánk, hogy a 17. században fel-felbukkan egy-egy ószövetségi eredetű név is. Nem ez történt. Ennek valószínű oka, hogy az egyház már nem önálló, hanem a szomszédos Noszvajnak a filiája. Így tehát a bibliaismeretre kevesebb a lehetőség. A névanyag egyre szűkül.

1731-től újra önálló egyháza van a községnek. S ettől kezdve már nagyobb lehetőségeik vannak. A 18. században az *Éva* és *Sára* név állandóvá válik, a *Judit* pedig a gyakori nevek közé tartozik. A férfinevek közül előfordul az *Ábrahám*, *Ádám*, *Dániel*, *Mózes*, *Illés*, *Simon*. Az eddig divatos bibliai nevek (pl. *Pál*, *Péter*) továbbra is gyakoriak. A *József* és a *Sámuel* ekkor még az igen ritka nevek közé tartozik. Később a József megmarad ritkának, a Sámuel a közepesen megterhelt nevek egyike lesz.

A lelkészeknek is volt némi befolyásuk a névadásra. Az ő keresztnéveik ismertek, sőt gyakoriak voltak a községben (*János*, *Gergely*, *András*, *Mihály*, *Zsigmond*, *István*, *Imre*, *Sándor*, *Péter*, *Pál*). Egyes nevek (nem csupán bibliai nevek!) elterjesztése fűződhet egy-egy lelkészhez. Szombathi Gergely (1750–55) eredeti személyiség lehetett. Megkísérelte az *Ábrahám*, *Dániel*, *Mózes* és a *Demeter* elterjesztését, de mindez csak egy-egy család esetében sikerült, a neveket a lakosság idegenkedve fogadta. A másik érdekes vonás az volt, hogy sokszor nem a hivatalos nevet vezette be az anyakönyvbe, hanem a becézőnevet, azaz az általánosan használt formát: *Erzsók*, *Kata*, *Jutka*, *Boris*,

1 *Ördög Ferenc*: Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén. Bp., 1973. 66–9 és idézett forrásai.

2 *Suomen Karjalan nimistö* (Lappeenranta, 1976).

3 *Regesta decimarum Borsodiensis* (1549–1700 OL) és *Regesta decimarum Episcopatus Agriensis* (1554–6, Heves Megyei Levéltár, Eger).

Panna, Zsuzsa, Júlia, Lackó. Marusi András (1755–58) és Pápai Tóth Mihály (1758–64)⁴ már óvatosabban követik ezt a gyakorlatot. Először csökkentik, majd meg is szüntetik a becenévi bejegyzést. A *Zsuzsa* nevet viszont Kérészy Zsigmond (1764–80) és István (1781–1810) ismét anyakönyvezi. Feltűnő a *Kata* név állandó előfordulása a *Katalin* mellett Szombathitól Kovács Istvánig (1810–42). Mogyorósy Imre (1842–73) adta először a *Lajos* nevet, s aligha gondolta, hogy e névnek milyen hihetetlenül nagy divatja lesz,⁵ Novák Sándor⁶ (1873–1909) terjeszti el az *Eszter, Rebeka* és *Rózsa* neveket. A 20. század elejére az egyház hatása a névadásra erősen lecsökken. A lelkésznek szerepe csekély volt. Mindössze két névről tudunk. Pósa Péter (1910–33) *Irén*, Szakács Pál (1933–50) és Bartus András (1951–81) *Gizella* nevű felesége tette ismertté, de nem gyakorivá ezt a két nevet. Az egyházi látogatók mindössze egy nevet terjesztettek el. 1842-ben járt Cserépfaluban Szemere Bertalan egyházmegyei ülnök (később az első magyar belügyminiszter). Ettől kezdve válik népszerűvé a *Bertalan* név.⁷ Nyilván közrejátszott ebben Szemere 1848–49-es tevékenysége is.

Más vallások csak kevéssé hatottak. A szomszédos községek közül Bogács, Cserépváralja, Kács és Répáshuta katolikus, Kisgyőr református, Noszvaj, Bükkzsérc vegyes, bár református többségű. A katolikus egyház mindössze annyit tett, hogy elindította a kettős (sőt: hármas) keresztnévek divatját a múlt század végén. Megfigyelhető ugyanis, hogy először azok adtak kettős keresztnévet, akik megelőzően katolikus környezetben (is) éltek. Elsősorban azok, akik Bogácsról jöttek. Először az értelmiség és az iparosság körében kezdenek terjedni a kettős keresztnévek.

A községben először az 1828-as összeírásban jegyeznék fel zsidókat. Az izraelita és a református egyház annyira elkülönült egymástól, hogy egymásra nem hatottak. Legfeljebb annyit lehet megjegyezni, hogy a falubeliek egyes neveket (*Jakab, Mózes, Móric*) zsidósnak minősítettek.

Mind a katolikusok, mind az izraeliták száma csekély volt, összehasonlításokat nem végeztünk. Debrecenben Kálmán Béla,⁸ Seregélyesen G. Dombai Mária⁹ állította párhuzamba a református és a katolikus anyakönyvekben található neveket. Debrecenben nagyjából azonos a szint, Seregélyesen (1771–1965) a katolikusok használtak több nevet.

A keresztnévek társadalmi és gazdasági vonatkozásai

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a különböző társadalmi és gazdasági tényezők milyen hatással voltak a névadásra, névválasztásra.¹⁰

Az uralkodó osztály tagjai, közelebbről a földesurak nevei nem különböztek a községben megszokott nevektől (*András, István, György, Ferenc, Erzsébet, Katalin, Mária* stb.). Alkalmanként vannak ún. úri nevek is (*Józsias, Ágost, Ágnes, Ludmilla*), de ezekkel jobbagynévként nem találkozunk. A 18. században Eszterházy (következetesen

4 Később diósgyőri pap, a hazai kémia egyik úttörője.

5 *Mizser Lajos*: Lajos (Magyar Nyelvőr 100: 454–8.)

6 Kora ismert költője, a „Nagymajtényi síkon letörött a zászló” című vers szerzőjének az apja. Ő kezdeményezte a cserépi harangláb és az Árpád-kori templom lebontását. Cserépfaluról monográfiát írt.

7 A Tiszáninneni Református Egyházmegye Tudományos Gyűjteményeinek Levéltára, Sárospatak, Cserépfalu (külön dossziében).

8 *Nevek világa* (Debrecen, 1989. 53–4.)

9 Seregélyes keresztnévei (Bp. 1974. Magyar Személynévi Adattárak 1. szám 11–29.)

10 E kérdésekkel részletesen foglalkozik *Karácsony Sándor Zsigmond* (Személyneveink 1500-tól 1800-ig. Bp. 1961. Nyelvtudományi Értekezések 28. szám)

ezzel az ortográfiával írva) István és felesége (Forgách Ludmilla) szívesen vállalt keresztapaságot (-anyaságot), keresztgyermekük nevét azonban nem ők szabták meg. Egészen a 18. század végéig nem volt különbség, azaz nem volt jellegzetesen jobbágy-, illetve úri név. Az urasági alkalmazottak (tisztartók, erdészek, mesteremberek) adtak inkább más nevet, hogy ezzel is jobban elkülönüljenek. Így a 18. században úri névnek tekinthetjük a következőket: *Ádám, Dániel, Lajos, Fuzsina, Lídia*. 1830-tól 1945-ig az uraság (Coburg herceg) Sziléziából hozott alkalmazottakat, ezek jórészt németek voltak, kik azonban hamar megmagyarosodtak. Ők honosították meg a *Gyula* nevet, s hatottak az *Eszter* gyakorivá válásában.

Volt olyan is, aki a kastélyban szolgált, így több új névvel is megismerkedhetett. A cselédek csupán egy nevet hoztak a kastélyból: *Zsanét*. A Jeanette csakis ebben a formában ismeretes és használatos. A falusi értelmiség (nevüket csak 1731-től ismerjük) hatása a 20. században jellemző a névadásra. A jegyzők közül Tóth Kálmán (1912–46) keresztnevét vették át, s a *Kálmán* név egészen a legutóbbi időkig úri névnek számít. A pedagógusok közül inkább a tanítónők nevét vették át. Ezek közül az *Aranka* és a *Jolán* vált közkedvelté. Szintén a tanítónők nevei a következő – ritkábban előforduló keresztnevek: *Eleonóra, Mercédesz*. Az egyik postamesternő tiszteletére adták a *Melitta* nevet. Az erdőmérnökök és családtagjaik kapcsán is több név vált ismertté, de csak kettőt adtak gyermekeiknek a falusiak: *Dezső, Ervin*.

A lakosság mozgásával több névvel is megismerkedtek. A mozgásnak egyik formája az volt, hogy más helységekből házasodtak a legények, illetve a lányok más helységbe mentek férjhez. A 18. században Tibolddarócról került a faluba az *Ilona*, Noszvajról az *Illés* név. A 19. századból nincs konkrét adatom. A 20. századból az *Apolónia* (Bükkzsérc), a *Jenő* (Borsodgeszt), ez utóbbi ragadványnévvé is vált. A század elején telepedett le a községben Csíkszeredáról Moldován *Flórián*, s a gyermekeinek a következő neveket adta: *Aurél, Valér, Gusztáv, Ludovika*. Közülük a Gusztáv honosodott meg.

A 20. században a falu szegényei szívesen szegődtek el ide nyimunkára, azaz summásnak álltak. Több helyen szolgáltak: Zalában, Baranyában, Gömörben, Zemplénben, a Jászságban. Summások hozták a következő neveket: *Szeréna* (csak *Szerénke* formában él), *Endre, Frigyes, Rudolf, Karolina, Ida, Rafael*. A *Szeréna* nevet nem az eredetihez viszonyítják, hanem úgy vélik, hogy a *szerény* + *-ke* szó tulajdonnevesülése. Ez esetben a *Szerénke* név telitalálat, mert a csekély számú (2) névviselőre éppen jellemző a *szerény* jelző. Egyébként ez az egyetlen eset, amikor etimologizálni próbáltak; a *Szerénke* így kívánságnévvé vált. Szélesebb körben azonban nem terjedt el.

A katonáskodásnak inkább a ragadványnévadásban volt szerepe. A *Nándor* nevet hozta katonai szolgálata után Nemes János, s adta fiának.

Az anyakönyvek egészen az állami anyakönyvezés bevezetéséig (1895), de még a 20. század elejéig sem ritkán megjegyezték a házasságon kívüli szülést (általában így: „törvénytelen ágyból született gyermek”). A törvénytelenségnek itt alig-alig volt hátrányos következménye, mint más vidékeken. A törvénytelen gyermekek így elsősorban olyan nevet kaptak, amelyek a községben megszokottak, sőt gyakoriak voltak (*István, János, Julianna, Zsuzsanna* stb.), mintha a gyakori névvel a törvénytelenséget igyekeztek volna enyhíteni. A másik eset az, amikor a lányanya éppen ellenkezőleg olyan nevet választott, amely szokatlan volt a községben. E névadási szokásnak lélektani alapja van. Az anya így gondolkodhatott: ha már törvénytelen a gyermek, legalább a neve legyen szép. Ilyen nevek váltak ismertté: *Sarolta, Johanna, Agoston, Elek, Róbert*.

A községben mindig voltak olyanok, akik fuvarozással foglalkoztak. A 19. század második felétől sok család számára jelentett kenyérkereseti lehetőséget a mészfuvarozás. A meszesszekerek nyaranta többször is fordultak, délen Szabadkáig, keleten Nagyvárad vidékéig jutottak el. Faszenet, szilvát többnyire csak a Jászságig vittek, északon Rozsnyó vidékéig. A fuvarozásból megismert nevek a következők: *Gyöngyi, Hajnalka, Malvin, Viola, Árpád, Tibor, Vilmos*.

A 18. században cigányok is éltek községünkben (pontosabban: a falun kívül eső, a mai Cigány nevű szőlőhegy helyén). Keresztnevüket sokszor fel sem jegyezték, vezetéknévüket is ritkán.¹¹ Az 1790-es években presbiteri határozattal kitiltották a cigányokat a helységből. A közösségtől a következő eltérő neveik voltak: *Rozina, Dávid, Jónás, Tóbiás*.

Más nemzetiségekkel is voltak kapcsolatok. Elsősorban a szlovákok (helyi szóhasználattal: tótok) jöhetnek szóba, különösen azóta, hogy a Gyertyán-völgyben megnyílt a Susselka-féle üveghuta. Susselkák az olcsó munkaerőt úgy oldották meg, hogy Nyitrából és Zólyomból hozattak szlovákokat; az ő utódaik a répáshutaiak.¹² A szlovák kapcsolatokból keletkezett az *Oszkár, Adél, Johanna* és *Matild*. Közülük az *Adél* ma is „tótos” névnek számít. Időlegesen más nemzetiségekkel is voltak kapcsolatok; ezek kizárólag a községben időlegesen megtelepedett mesteremberek voltak. Kettőről tudunk: *Georgiosz* Argirosz görög téglaegető és *Todor* Nestor román („valachus”) órás. Az utóbbi esetben nem lehet egyértelműen eldönteni, hogy a két név közül melyik a keresztnév, mivel két iratban szerepel, az egyikben *Todor* Nestor, a másikban: *Nestor* Todor.¹³

Két cseh ember nevére kell még beszélnünk. Az egyik az uradalom befolyásos embere volt: *Edmond (Edmund)* Zabzsel (írva még: *Zawrzsel, Zabrzsel*). Keresztnévét a fenti formában írták a kiegyezésig, utána *Ödön* lett.¹⁴ A másik Ružek *Jaroslav* nevű katonatiszt volt, aki 1914-ben az ágyúnak felajánlott harangokat elvitte.¹⁵

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Acta politica iratai a 18. század harmadik harmadától közlik a mesteremberek összeírását. Esetünkben molnárokról és kovácsokról van szó. Az ő révükön ismerték meg a falusiak a *Bálint, Fruzsina* és *Andor* nevet.

A zsidóság a 19. század elején kezdett betelepülni. A 18. századi Conscriptio Judeorum Cserépfalut nem említi, csupán az 1828. évi összeírás.¹⁶ A falusiak bizonyos neveket zsidónak érezték – annál az egyszerű oknál fogva, hogy a községben élő zsidó kereskedőket, kocsmárosokat így hívták. A 16–17. században a *Jakab* (Jacobus) név megszokott volt, a múlt század végére már zsidóssá vált. Hasonló indítékből vált zsidóssá az *Ignác, Móric, Mózes, Ábrahám*.

Az irodalom hatásáról a múlt század 70-es éveitől lehet beszélni. Ekkor alakult meg ugyanis az olvasókör. Az olvasmányélmény hatására azonban jóval később keletkeztek nevek: *Attila ~ Atilla* (Gárdonyi Géza: Láthatatlan ember), *Adorján* (Jókai Mór: Egy az Isten). Itt az a furcsa, hogy a regény főhősének a vezetéknévét választották, és

11 *Mizser Lajos*: A névelemhiány társadalmi vonatkozásai (A miskolci Herman Ottó Múzeum Tudományos Közleményei. 26. szám 165–7.)

12 *Veres László*: Településtörténet (In: Répáshuta. Egy szlovák falu a Bükkben. Szerk.: *Szabadfalvi József és Viga Gyula*. Miskolc, 1984. 21–30.)

13 *Urbaria et conscriptiones* 231–1 (OL)

14 Cserépfalu tagosítási iratai (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc)

15 L. a 7. pontot

16 Ungarisches Staatsarchiv. Archivum Palatinale. Landeskonskription. Hungaria. Comitatus Borsodiensis B-55–8 (OL)

nem a keresztnévét (Manassé), *Aladár* (Jókai Mór: Új földesúr), *Dalinka* (Jókai Mór: Másik haza, bár ott Delinke szerepel), *Tímea* (Jókai Mór: Az arany ember), *Tünde* (Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde). Jókai példaadása nem véletlen, hiszen az egylet könyvtárában túlnyomórészt Jókai-kötetek voltak.

Nem lennének igazságosak, ha csak hatásról beszélünk, az ellenhatást is meg kell vizsgálnunk. Más szavakkal: az irodalom nemcsak népszerűsíthet egy-egy nevet, hanem éppen csökkentheti a már népszerű nevek számát. Például a *Piroska* nevet viselők száma az ismert Grimm-mese hatására csökkent.

Természetesen történelmünknek is volt hatása. A *Lajos* nevet Nagy Lajos királlyal, Kossuthal és Batthyánnyal kapcsolják össze. Az aradi vértanúk színes lenyomatát sokan megvásárolták, és bekeretezve a nagyház falán helyezték el. Innen vált ismertté az *Erő* és *Károly* név (ez utóbbi gyakorivá is). Érdekes, hogy Petőfinek a forradalmi tetteit ismerték inkább, az ő hatására gyakori lett a *Sándor*. Történelmi ismeretek alapján adott további nevek: *Árpád*, *Zoltán*. Ez utóbbinál Jókai (Kárpáthy Zoltán) hatását sem lehet kizárni, de erre vonatkozóan nincs adatom.

A névadás (-választás) egyéb szempontjairól is beszélünk kell. Az legújabb kori névválasztásban természetesen szerepe van a rádióknak, televízióknak, a mozinak, a színházknak is. Századunk harmadik negyedére ugyanis a nevek változatossága jellemző (különösen a női nevekben). Olyan neveket igyekeznek tehát választani, amelyek még nem ismeretesek a községben. Míg a régi névadásra az volt jellemző, hogy gyakori neveket igyekeztek adni, most viszont arra törekszenek, hogy lehetőleg olyan nevet válasszanak, amilyen még másnak nincs. Sokszor a szülő maga sem tudja, hogy miért épp azt a nevet választotta (*Albin*, *Petronella*, *Szilvia*). Máskor a névdivattal magyaráznak (*Andrea*, *Tamás*), azaz ezek a nevek másutt már divatosak. Van, amikor az anyának a szülőotthonban adnak tanácsot a névválasztást illetően: „a madám azt mondta, hogy szép név”. E nevek csoportjában feltűnő, hogy a mezőkövesdi szülőotthonban kedvelik a magánhangzóval kezdődő neveket: *Anita*, *Edina*, *Emese*, *Emőke* stb. Egyéb: *Flórián* (az apa a Ferencváros labdarúgócsapatának a szurkolója, s Albert Flórián futballista keresztnévét adta a fiának).

Mint minden névfajtának, a keresztneveknek is lehetnek bizonyos hangulati velejárói, főképpen az utóbbi időkre jellemző, hogy egyes neveknek a hangulata ilyen vagy olyan lehet.

A 16. században többnyire csak közömbös hangulatú nevekről beszélhetünk. Ennek oka elsősorban a megszokás, azaz a névkincs kissé leszűkül, újításra alig-alig lehet példát találni. Olykor vannak jellegzetesen nemesi (úri), illetve csak jobbágyokra jellemző nevek – legalábbis más vidékeken történt vizsgálatok ezt mutatják.¹⁷ Egyetlen nevet találunk, amely a megszokottól eltér: a birtokos Báthory *Bonaventura* nevét. Feltehetően Bonaventurát papnak szánták, ezért is kapta ezt a jellegzetesen szerzetesi nevet. Mivel az ecsedi Báthoryak korán felvették az új hitet, Báthory Bonaventura is jellegzetesen katolikusnak és szerzetesinek érezte keresztnévét, ezért helyette az *Andrást* használta.

Az úri név, illetve a jobbágynév (parasztos név) különbségeiről inkább a 17. század végétől beszélhetünk. Ekkor ilyen az *Ágnes*, *Károly*, *Eneas*, *Octavius*, *Silvius*, *Paris* (valamennyi névviselő idegen nemzetiségű), magyar egy akad: *Terézia*. A 19. század második harmadában a *Lajos*, *Fruzsina* stb. A XX. századot célszerű két részletben bemutatni, hiszen kb. 1950-től megszűnik ez a szétválasztás, inkább így mondják: „flan-

17 L. a 10. pontot!

cos” és paraszti név. A „flancos nevek” közé tartozik pl. *Adorján, Frigyes, Edina, Ildikó* stb. Paraszti névnek tartják pl. az *Andrást, Imrét, Ilonát, Margitot* stb.

Vannak olyan nevek is, amelyek „ünnepélyesebb” hangulatukat megtartották. Többnyire olyan nevekről van szó, amelyek eredetileg úri nevek voltak, majd szélesebb körben is elterjedtek: *Bertalan, Gyula, Zoltán, Aranka, Irén, Rózsa* stb.

Nem tudni, mi oknál fogva, de vannak olyan – régebben nem is ritka használatú – nevek, amelyeket szépnek vélnek, s így választékosnak tartják őket: *Balázs, Gábor, Miklós, Eszter, Éva, Terézia* stb.

Manapság gyakran hivatkoznak rá az idősebbek, hogy a „régiszip” magyar nevek kimentek a divatból. A nagyszülők neveit (pl. *András, István, Erzsébet, Katalin* stb.) magyarnak tartják, viszont az *Emőkét, Enikőt, Emesét* olyan idegennek minősítik, mint pl. az *Andreát, Anitát, Erikát* stb.

A keresztnév és a vezetéknev együttes hangzása nem befolyásolta a névhangulatot. Inkább véletlenekről van szó. Az alliterációra minden századból találunk példát (*Miklósi Mátyás, Kömlei Kálmán, Kósik Klára, Mizser Margit*). Vannak rímelő nevek is: *Juhász Lukács, Mizser Péter*. Családnévvel azonos keresztnév csak egy akad: *János János* (pontosabban: Johannes János – 1633). A keresztnévhez asszociálódhat más fogalom is. Egyről tudok: *Diána* (a Diana nevű sóborszesz).

A jó, illetve a kevésbé jó (ne mondjuk azt, hogy rossz) hangzás a névadásban egyáltalán nem játszott szerepet. Az anyakönyvekben nagyon sok olyan név található, amelyek jó hangzásúnak egyáltalán nem nevezhetők (csak a *Mizser* vezetéknevvel: *Erzsébet, Zsuzsanna*, továbbá: *Virág Gábor, Kósik István, Derda Gergely* stb.).

Kettős keresztnév adása a 19. század végétől kezd elterjedni (előtte csak 3 esetről tudok). E divatot – ha egyáltalán annak lehet nevezni – a katolikus környezetből betelepültek és az értelmiség kezdte adni. A kettős névadást már csak azért sem lehet divatnak nevezni, hiszen 1731 és 1974 között 13 780 gyermek közül csupán 194-nek van második neve, azaz alig több 1%-nál.

A harmadik név adása nagyon ritka: mindössze 7 gyermeknek volt harmadik neve. Közülük hatnak egyik szülője katolikus volt, egynek pedig evangélikus és katolikus.

A keresztneveket szerepük szerint is osztályozhatjuk. 1. Szokásnév: a megszokás, a gyakoriság a névadás alapja. 2. Divatnév: legfőbb sajátossága az, hogy népszerűsége hirtelen és meredeken emelkedik, de ugyanilyen hirtelen csökken. 3. Tiszteleti név: egy-egy már nem élő rokon, jóbarát, barát, történelmi stb. személyiség tiszteletére kapja az újszülött. 4. Hagyománynevek: egyes családok – ma már ki nem deríthető okoknál fogva – makacsul ragaszkodnak bizonyos keresztnévhez. 5. Egyedi nevek: csaknem minden korszakban előfordulnak, de csak egyszer. A 20. században a csúfnévnek érzett ragadványneveket kezdik kiszorítani.¹⁸

Kétségtelen, hogy a keresztneveknek is az elsődleges funkciója az alapnévi megnevezés. Felesleges lenne felsorolni mindazon keresztneveket, amelyek szólító- és említőnevek is egyúttal. Inkább azokat nézzük, amelyeknek nincs – legalábbis ezen a területen – sem szólító, sem említő funkciójuk: *Ágoston, Árpád, Barnabás, Benjámín, Bertalan, Dániel, Frigyes, Gusztáv, György, István, József, László, Mátyás, Nándor, Pál, Rafael, Rudolf, Sámuel, Zoltán*, illetve *Amália, Anasztázia, Augusztia, Ágnes, Borbála, Gabriella, Gizella, Judit, Julianna, Júlia, Katalin, Klára, Lídia, Magdolna, Mária, Rozália, Sarolta, Szeréna, Zsófia, Zsuzsanna*. Nemcsak a mi területünkön, hanem az egész

¹⁸ Részletesebben: *Mizser Lajos*: A keresztnév néhány problémája (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 160. szám 161–3).

magyar nyelvterületen is ritkaság, ha pl. a Györgyöt, Pált, az Erzsébetet, Zsuzsannát szólítónévként találjuk. Szólítónévként ugyanis csak becenévi alakjukban találkozhatunk velük.

Az említőnevek nagyjából egyezést mutatnak az előzőekkel, legalábbis a szóbeli említést illetően. Átvizsgáltam a temető sírköveinek feliratait is: itt a teljes név szerepel említőnévi (a gyermekkorban elhunytak olykor becézett alakban: *Bercike*), illetve alapnévi szerepben. Így tehát a megnevezést tarthatjuk az elsődleges funkciónak.

A keresztnemek kapcsolatban voltak, vannak más névkategóriákkal is. A 16. században válhat belőlük vezetéknev (Kálmán), származhat belőlük becézőnév is, de már csak alaktani elemek közrejátszásával. Az igaz, hogy a Magyar utónévkönyv több becenevet anyakönyvezhetővé tett. Minden korban lehet belőlük ragadványnév (*Péter, Mátyás*). A régiségben lehetett földrajzi név is (*Ódor*),¹⁹ de a 18. századtól földrajzi utótaggal vannak ellátva (*Illés pallaga*).

DIE DIE VERGABE VON VORNAMEN BEEINFLUSSENDEN KRÄFTE IN CSERÉPFALU VON 1576 BIS 1976

Über Jahrhunderte hin entschied die Kirche über die Namensgebung, das heißt, die Eltern suchten für ihr Kinder einen Namen aus der Bibel oder dem Martirologium Romanum aus. Seit der Reformation (1576) hat sich die Auswahl der Namen im 17. Jahrhundert stark eingeengt. In den darauffolgenden zwei Jahrhunderten wurden durch die Bewegung der Bevölkerung (Heiraten in andere oder aus anderen Ortschaften, Fuhrwesen, Märkte, Verdingung in andere Gegenden, Kontakt mit anderen Völkern usw.) mehr Namen bekannt und sogar häufiger verwendet. Auch die Geschichte (Lajos) und die Literatur (Attila) hatten ihre Auswirkungen auf die Namensgebung. Besonders werden die sogenannten bäuerlichen, beziehungsweise herrschaftlichen Namen behandelt, die einfachen oder speziellen Namen der ledigen Mütter. Die Auswahl des Namens wurde durch den guten oder schlechten Klang nicht beeinflusst. Doppelte oder dreifache Vornamen gaben die Leute ihren Kindern, die aus katholischer Umgebung ins Dorf kamen. Schließlich befassen wir uns mit der Rolle der Vornamen, ihrer Funktion, der Nennung beim Grundnamen, mit den Ruf- und Erinnerungsnamen.

Lajos Mizser

¹⁹ Mizser Lajos: Földrajzi nevek személynevekből (A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 27. szám 354.)